

Jaksollisen järjestelmän puolikas

Nikolai Gontar

Taimyr on Euraasian mantereen pohjoisin niemimaa. Se sijaitsee Karanmereen aukeavan Jeniseinlahden ja Laptevinmereen kuuluvan Hatanganlahden välissä. Taimyrin niemimaaalle päättyy monen Atlantin valtamerä kuohuttavan hirmumyrskyn riehunta, siksi sitä kutsutaankin pyörremyrskyjen hautausmaaksi. Niemimaan ja mantereen rajalla sijaitsee myös kummallinen ja unohtumaton kaupunki Norilsk.

Vuoden ympäri Norilskiin pääsee ainoastaan lentoteitse. Kesäisin avautuu myös laivaliikenne Jenisei-joella, silloin kaupunkiin voi purjehtia Krasnojarskista noin viikossa. Pohjoista meritietä lipuvat harvat kuivalastialukset, mutta tärkein portti kaupunkiin on kuitenkin sen lentokenttä.

Norilsk on vastakohtien kaupunki. Täällä syntyneet ja tänne työn perässä kulkeutuneet joutuvat oppimaan kantapäähän kautta selviytymistä ankarassa ilmastossa. Norilsk lukeutuu Venäjän suuriin asutuskeskuksiin. Kaupungissa asuu vähän yli kaksisataatuhatta ihmistä. Heidän toimeentulonsa pohjan rakentaa kaivosyhtiö Norilskin nikkeli.

Norilsk on Venäjän suurin nikkelin, kuparin, palladiumin, koboltin, osmiumin, kullan, platinan, hopean, rodiumin, malmin ja iridiumin lähde. Metallien lisäksi yhtiö kaivaa rikkiä, seleeniä, rikkihappoa ja telluuria. Ihmeelliseen kaupunkiin kätkeytyy likimain puolikas Mendelejevin jaksollisesta järjestelmästä.

Norilsk tunnetaan ankarasta ilmastostaan. Se on yksi maailman kylmimmistä kaupungeista. Lumi peittää maan seitsemästä yhdeksään kuukautta vuodessa. Navakat tuulet sävyttävät pitkää, hyytävää talvea ja voimistavat julmaa säätä. Kaupungin suvi on lyhyt, terminen kesä kestää hädin tuskin kahta viikkoa eikä joinain vuosina koita ollenkaan. Lämpiminä vuosina kesä kestää kuukauden – puolitoista. Norilskissa asuu vain vahvoja ihmisiä. Heikot eivät täällä pärjää. Jokainen joutuu kamppailemaan selvitäkseen hengissä.

Ensimmäisen Norilskin asuttamiseen tähänneen tutkimusretken suoritti vuonna 1920 Nikolai Urvantsev. Muutaman vuosikymmenen päästä, Stalinin kuolinvuoteen 1953 mennessä oli rakennettu kaikki kaupunki-infrastruktuurin kannalta oleelliset kohteet: sairaalat, koulut, stadion, kerhotilat, elokuvateatteri. Tuolloin Norilskin väkiluku oli 77 000, joista 68 000 oli Norilskin pakkotyösiirtolan Norillagin vankeja.

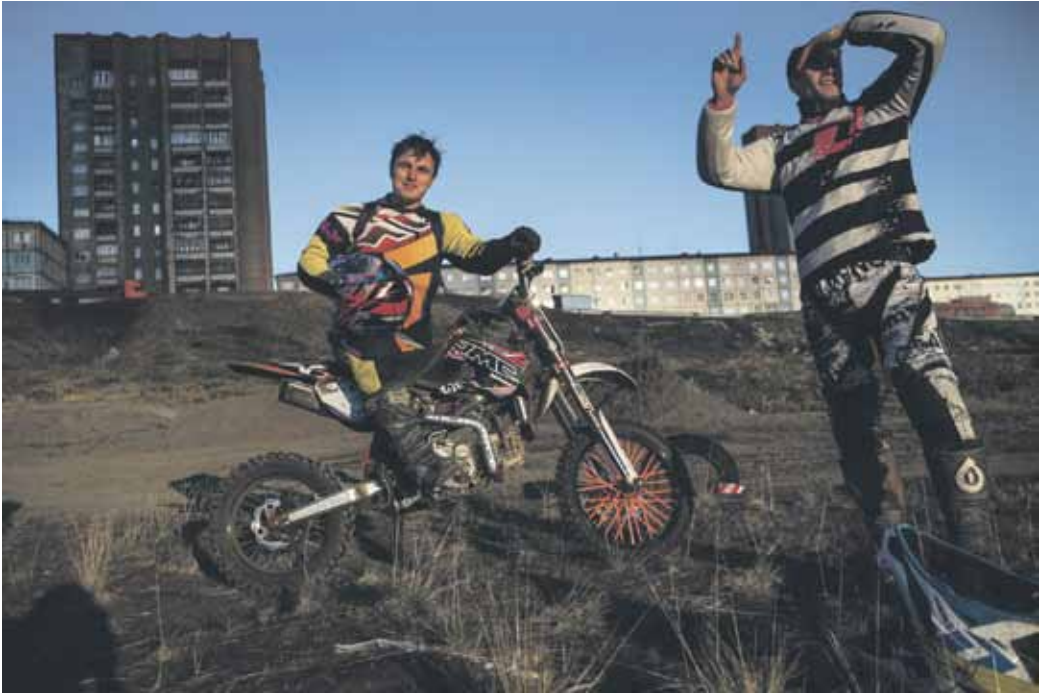
Norillagin lakkautuksen jälkeen lyhyessä ajassa suoritettiin uskomaton voimainponnistus: vankileirin tilalle nousi Venäjän tärkein pohjoisen napapiirin takainen kaupunki. Kaupunkiin muutti joukko nuoria ja lahjakkaita asiantuntijoita koko Neuvostoliiton alueelta.

Norilskin pääkatu – Leninski prospekt – on kuin Pietarin Nevski prospektin kopio pienoiskoossa. Sitä reunustavien rakennusten kaivopihat suojaavat asukkaita lumimyrskyiltä. Stalinin ajan empirerakennukset seisovat kallioisilla rinteillä, uudemmat, nykyaikaiset talot on rakennettu paalutettuihin notkoihin.

Norilskin laitamilla sijaitsevat kaivokset. Yhdessä niistä, 1300 metrin syvyydessä, Talnahin lähiössä, onnistuivat jopa käymään. Talnahin maanalaisten malmikaivosten pituus on yhteensä noin 3000 kilometriä. Vertailun vuoksi sanottakoon, että Moskovan maanalainen junaverkosto on vain 300 kilometriä pitkä.

Norilskissa kulkiessa syntyy mielikuva vahvasta kaupungista, jolla on väkevä luonne. Katujen varret ovat puhtaita, vaikka talojen pihoilta saattaakin yllätyksekseen löytää raunioröykkiöitä ja roskakasoja. Reunalähiöiden postapokalyptinen kaaos selittyy sillä, että rautatieyhteyttä mantereeseen ei ole – kaikki metallijäänteet ja roskakuormat on kuljetettava pois kaupungista meriteitse. Norilskin asukkaat ovat kiltejä ja ystävällisiä, vuoden 2016 kesä oli lämmin. Heidät on kuitenkin ensi vuodesta lähtien tuomittu elämään entistä enemmän eristyksissä muusta maailmasta. Kaupungin lentokenttä on määrä sulkea ja alueen huolto tarkoitus hoitaa meritse, läheisen Dudinkan kaupungin kautta. Mutta se on jo toinen juttu.

Nikolai Gontar on helsinkiläistynyt pietarilainen valokuvajournalisti. Hän teki matkan Norilskiin kesällä 2016.

Tekstin on suomentanut venäjistä Riku Toivola.